

SISÄISEN VALVONNAN JA RISKIENHALLINNAN OHJE

Utajärven kunta
Khall

Sisällysluettelo

1	Lainsäädäntöperusta ja soveltamisala	2
2	Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tavoite	2
3	Tehtävät ja vastuut	3
4	Ulkoinen tarkastus	5
5	Sisäisen valvonnan keinoja	5
6	Taloudellisten etujen vastaanottaminen	8
7	Riskit	8
8	Riskienhallintaprosessi	9
9	Riskiarvion laatiminen	9
10	Riskien hallinta ja valvonta	10
11	Riskien raportointi ja seuranta	12
12	Työturvallisuus- ja työsuojelulainsäädäntö	12
13	Liitteet	13

1 Lainsäädäntöperusta ja soveltamisala

Kuntalain 13 §:n mukaan valtuuston tulee päättää kunnan ja kuntakonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista. Sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta on lisäksi voimassa, mitä kunnan hallintosäännössä, konserniohjeissa, hyvä hallinto ja johtaminen Utajärven kunnan tytäryhtiöissä kh 26.8.2014 § 184, talousarvion täytäntöönpano-ohjeessa, osto-ohjeissa, tässä ohjeessa sekä muissa ohjeissa ja määräyksissä on sanottu. Tämä ohje korvaa Utajärven kunnan sisäisen valvonnan ohjeen khall 19.12.2011.

Kunnanvaltuuston päättämät sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet koskevat kaikkia kuntakonsernin toimielimiä, tilivelvollisia, johtavia viranhaltijoita sekä kaikkea kuntakonsernin toimintaa, josta kunta vastaa omistuksen, ohjaus- ja valvontavastuun sekä muiden velvoitteiden myötä. Perusteissa määritellään mm. sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tehtävät ja vastuut sekä arviointi- ja raportointivelvollisuudet.

Kunnanvaltuuston päättämien perusteiden mukaan kunnanhallituksella on vastuu sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeistamisesta ja asianmukaisesta järjestämisestä, toimeenpanon valvonnasta ja tuloksellisuudesta.

2 Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tavoite

Sisäisen valvonnan tarkoituksena on hallituksen, muiden tilivelvollisten toimielinten, johdon, esimiesten ja henkilöstön erilaisten toimenpiteiden avulla hallita riskejä ja lisätä päämäärien ja tavoitteiden saavuttamisen todennäköisyyttä. Sisäinen valvonta on osa kunnan johtamisjärjestelmää sekä kunnan johdon ja hallinnon työväline, jonka avulla arvioidaan asetettujen tavoitteiden toteuttamista, toimintaprosesseja ja riskejä.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tavoitteena on varmistaa, että kunnalle ja kuntakonsernille asetetut tavoitteet saavutetaan ja että toiminta on tuloksellista. Sisäisellä valvonnalla tarkoitetaan yleisesti kaikkia niitä kunnan ja kuntakonsernin toiminta- ja menettelytapoja, joilla tilivelvolliset ja muut esimiehet pyrkivät varmistamaan, että

- kunnan toiminta on taloudellista ja tuloksellista,
- päätösten perusteena oleva tieto on riittävä ja luotettava,
- lain säännöksiä, viranomaisohjeita ja toimielinten päätöksiä noudatetaan,
- omaisuus ja resurssit turvataan.

Riskienhallinnan päämääränä on varmistaa toimintojen jatkuvuus ja palvelujen häiriötön tuottaminen. Riskienhallintaa toteutetaan riskien arvioinneilla. Lähtökohtana on ennakkoon arvioida merkittävimmät riskikohteet, ja niihin varautumalla ja ennalta ehkäisevillä toimenpiteillä poistaa ja / tai minimoida niiden mahdolliset seuraamukset.

Suuri osa riskienhallintaa toteutuu toimintaprosesseihin sisällytettävänä päivittäisinä valvontatoimenpiteinä ja varmistuksina. Toimiva riskienhallinta on osa hyvää johtamista, toiminnan ohjausta ja palveluiden laadukkuuden varmistamista. Se kuuluu osana strategia- ja talousarvioprosessiin sekä toiminnan suunnitteluun.

Esimiesten tehtävänä on johtaa ja ohjata toimintaa ja henkilöstöä tavoitteiden saavuttamiseksi.

3 Tehtävät ja vastuut

Kunnan toiminnassa tulee noudattaa hyvän hallinnon periaatteita. Keskeisiä hyvän hallinnonperiaatteita julkishallinnossa ovat hallintolaissa säädetyt hallinnon oikeusperiaatteet:

- yhdenvertaisuus
- tarkoitussidonnaisuus
- puolueettomuus
- suhteellisuus
- luottamuksensuoja
- palveluperiaate
- neuvontavelvollisuus
- hyvän kielenkäytön vaatimus.

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta ovat osa kunnan ja kuntakonsernin johtamis- ja hallintojärjestelmää, päätöksentekoa sekä strategista ja operatiivista toiminnan ja talouden suunnittelua ja seurantaa, poikkeamiin reagointia ja suoriutumisen arviointia. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tulee olla kokonaisvaltaista ja sen tulee toteutua kaikissa toiminnoissa ja kaikilla organisaation tasoilla edellä mainittujen oikeusperiaatteiden mukaisesti.

Riskienhallinnan tulee ulottua kaikkiin riskiluokkiin, sekä sisäisiin että ulkoisiin. Käytännössä sisäinen valvonta ja riskienhallinta kytkeytyvät vuosittaiseen talousarvioon ja tilinpäätösprosessiin.

Valtuusto päättää kunnan ja kuntakonsernin sisäisen valvonnan ja kokonaisvaltaisen riskienhallinnan perusteista ja linjauksista sekä edellyttää, että kuntakonsernin toiminnot on järjestettävä siten, että kaikilla organisaation tasoilla ja kaikissa toiminnoissa on riittävä sisäinen valvonta ja riskienhallinta.

Kunnanhallitus vastaa sisäisen valvonnan toimeenpanon valvonnasta, tuloksellisuudesta.

Kunnanjohtaja vastaa yhteistyössä hallintokuntien päällikköjen kanssa tehtävien häiriöttömästä, vaikuttavasta, taloudellisesta ja tehokkaasta hoitamisesta. Kunnanjohtajalla on asemansa perusteella vastuu sisäisen valvonnan ja kokonaisvaltaisen riskienhallin-

nan järjestämisestä osaksi johtamista, päätöksentekoa, toiminnan ja talouden suunnittelua, seurantaa ja arviointia sekä edellä mainittujen menettelyiden toimivuuden raportoinnista kunnanhallitukselle.

Kunnan johtoryhmän tehtävänä on tukea kunnanjohtajaa operatiivisessa johtamisessa sekä strategian että riskienhallinnan toimeenpanossa.

Kunnanjohtajan, hallintokuntien päällikköjen ja esimiesten tehtävänä on toimeenpanna sisäinen valvonta ja riskienhallinta vastuualueellaan ja raportoida niistä. Heidän tehtävänä on myös luoda kehittämismyönteistä ja vastuullisuutta korostavaa toimintakulttuuria, joka luo perustan palveluiden vaikuttavuudelle ja toiminnan taloudellisuudelle.

Kunnanjohtaja, hallintokuntien päälliköt ja esimiehet valvovat:

- asetettujen tavoitteiden saavuttamista sekä toiminnan häiriöttömyyttä ja taloudellisuutta
- päätöksenteon ja taloudenhoidon toimintatapojen asian- ja lainmukaisuutta
- tietojärjestelmien käytön ja -hallinnon asianmukaisuutta
- henkilöstön riittävyyttä, ammatillisen osaamisen ja työhyvinvoinnin kehittymistä
- omaisuuden, tilojen ja laitteiden asianmukaista käyttöä ja hallintaa
- riskien kartoitusten ja arviointien suorittamista sekä
- päätettyjen riskienhallinnan menettelyiden systemaattista toteutusta ja vaikuttavuutta.

Henkilöstö sitoutuu toimimaan tavoitteiden ja annettujen sääntöjen mukaisesti, kehittämään toimintatapoja, ylläpitämään ja jatkuvasti kehittämään ammatillista osaamistaan sekä raportoimaan havaitsemistaan epäkohdista esimiehilleen.

Konserniyhteisöjen hallitukset ja toimitusjohtajat vastaavat niiden sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja tuloksellisuudesta. Konserniyhteisöt raportoivat kunnanjohtajalle ja kunnanhallitukselle sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja tuloksellisuudesta sekä merkittävien riskien hallinnasta.

Kunnanhallituksen alaisten **toimielinten ja konserniyhteisöjen** tulee talousarvion laadinnanyhteydessä analysoida toimintaympäristön muutoksia, tunnistaa tavoitteita uhkaavia riskejä, arvioida niiden vaikutuksia ja toteutumisen todennäköisyyttä sekä laatia tarvittavat suunnitelmat ja toimenpiteet riskien hallitsemiseksi. **Kunnanhallitus** kokoaa näiden perusteella koko kuntakonsernia koskevan riskianalyysin ja menettelytavat merkittävimpien riskien hallitsemiseksi.

Toimielimet ja konserniyhteisöt raportoivat merkittävistä riskeistään ja riskien hallinnan kehittämisestä osana toiminnan ja talouden seurantaa ja raportointia. Talousarviovuoden aikana sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tuloksellisuutta seurataan osavuosikatsauksissa.

Talousarviovuoden päätyttyä **kunnanhallitus** antaa toimintakertomuksessa arvion merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä, sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja toimenpiteistä havaittujen puutteiden korjaamiseksi sekä konsernivalvonnasta. Kunnanhallituksen selonteko perustuu sen alaisten **toimielinten ja konserniyhteisöjen** laatimiinselontekoihin. Kunnanhallituksen alaisten **toimielinten** tulee käsitellä oman tehtäväalueen selonteko merkittävimmistä riskeistä ja sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä sekä toimenpiteistä havaittujen puutteiden korjaamiseksi. Selontekojen tulee perustua dokumentoituun aineistoon.

Mikäli tilikaudella **havaitaan merkittäviä riskejä**, tulee kunnanhallituksen alaisten toimielinten ja viranhaltijoiden sekä konserniyhteisöjen raportoida niistä ja niiden hallintakeinoista välittömästi valvontavastuussa olevalle. Valvontavastuussa olevien tulee raportoinnin perusteella ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin.

4 Ulkoinen tarkastus

Ulkaisen valvonnan tarkastuselimet ovat tilintarkastaja ja tarkastuslautakunta. Ulkoinen valvonta on riippumaton toimivasta johdosta ja muusta organisaatiosta.

Kuntalain mukaan tilintarkastajan on hallinnon, kirjanpidon ja tilinpäätöksen tarkastamisen ohella tarkastettava, onko kunnan ja kuntakonsernin sisäinen valvonta ja riskienhallinta sekä konsernivalvonta järjestetty asianmukaisesti.

Kunnanvaltuusto asettaa tarkastuslautakunnan hallinnon ja talouden tarkastuksen järjestämistä varten. Tarkastuslautakunta valmistelee kuntalain mukaisesti valtuuston päätettäväksi hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat ja arvioi valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista.

Ulkoisella tarkastuksella on oikeus saada tiedot ja asiakirjat, joita ne pitävät tarpeellisina tarkastustehtävän hoitamiseksi. Salassapidettäviä tietoja tai aineistoa luovutettaessa on varmistettava tarkastajan henkilöllisyydestä.

5 Sisäisen valvonnan keinoja

Tehtävät, valtuudet ja vastuut

Viran- ja toimenhaltijoiden tehtävät, valtuudet ja vastuut määritellään hallintosäännössä, esimiehen hyväksymissä tehtävänkuvauksissa, kehityskeskusteluissa, delegointipäätöksillä ja esimiehen päivittäisjohtamisessa. Työnjako hoidetaan ja varmistetaan niin, ettei väärinkäytösten mahdollisuuksia eikä vastuupäselvyyksiä aiheuttavia työyhdistelmiä synny. Uudet työntekijät perehdytetään tehtäviinsä ja kunnan toiminnan tavoitteisiin.

Tehtävien eriyttämisellä tavoitellaan virheiden ja väärinkäytösten estämistä jakamalla tehtävät useampaan vaiheeseen eri henkilöille, niin että ei synny vaarallisia työyhdistelmiä. Mikäli tehtäviä ei, esimerkiksi henkilökunnan vähäisyydestä johtuen, voida eriyttää tai muutoin

tietojärjestelmin tehokkaasti valvoa, on toiminnosta vastuussa olevan esimiehen tehostettava valvontaa esimerkiksi erilaisten hyväksymisien, valtuutuksien, täsmäytyksien ja toiminnan tarkastuksien avulla.

Päätöspöytäkirjat

Hallintosäännössä sekä delegointipäätöksissä määritellään toimielinten ja niiden johtavien viranhaltijoiden, tehtäväalueiden ja yksikköjen esimiesten vastuut ja valtuudet. Toimielimet voivat delegoida valtuuksiaan alaisilleen viranhaltijoille, jotka voivat edelleen delegoida niitä alaisilleen.

Toimielimen ja viranhaltijapäätöksen päätöstekstin on oltava yksiselitteinen ja täsmällinen. Päätökset on perusteltava ja niissä on mainittava toimivallan peruste. Toimielimien, kunnanjohtajan ja osastopäälliköiden tulee valvoa alaistensa päätöksentekoa. Tarvittaessa on käytettävä otto-oikeutta, joka on ylemmän viranomaisen keino valvoa alemman viranomaisen päätöksenteon laillisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta.

Talouden ja toiminnan seuranta

Talousarviossa ja -suunnitelmassa on esitetty kunnan toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet sekä osoitettu niihin resurssit. Talousarvion toteuttamista ohjaavat talousarvion täytäntöönpano-ohjeet. Talousarvion toteuttamiseksi toimielimet laativat talousarvioon perustuvat käyttösuunnitelmat.

Taloutta ja toimintaa seurataan kaikilla organisaation tasoilla kuukausittain mm. käyttäen apuna taloushallinnon ohjelman raportointia. Esimiehet huolehtivat, että tulot ja menot on tilioity asianomaisen toiminnon kustannuspaikalle ja tilille. Osavuosiraportointi sisältää tavoitteiden toteutumisen, määrärahojen käyttöasteen sekä ennusteen koko talousarviovuodelle.

Kirjanpito ja maksuliikenne

Laskujen ja muiden tositteiden hyväksyjät määräytyvät hallintosäännön mukaisesti ja asiata tarkastuksesta määrätään talousarvion täytäntöönpano-ohjeissa. Asiakkaalle annetaan käteiskassaan maksusta aina kuitti juoksevasta numerosarjasta. Kassantarkistukset on tehtävä säännöllisesti vähintään kerran vuodessa. Hallintojohtaja tekee kirjanpitoon ja reskontraan tarkastuksia systemaattisesti. Manuaalisesti tarkastetut aineistot merkitään nimikirjaimin.

Rahoitusriskejä hallitaan ennakoimalla kunnan rahavirtoja maksuvalmiussuunnittelulla sekä hajauttamalla lainojen korkosidonnaisuutta sekä kiinteään että vaihtuvaan korkoon. Tarvittaessa voidaan käyttää myös muita keinoja korkoriskiltä suojautumiseen.

Omaisuuuden hallinnointi

Hallintokunnat ovat velvollisia huolehtimaan siitä, että kunnan omistama ja kunnan hoidossa oleva omaisuus pidetään kunnossa ja, että sitä käytetään taloudellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Kunnan omistamissa kiinteistöissä on tarkoituksenmukaiset hälytyslaitteet.

Tietojärjestelmien hallinta

Tietojärjestelmät suojataan salasanoilla ja käyttäjäkohtaisilla käyttöoikeuksilla. Käyttöoikeudet antaa kunkin sovelluksen pääkäyttäjä ja käyttöoikeudet dokumentoidaan. Oikeuksien ajantasaisuus on tarkistettava vuosittain. Järjestelmien tiedostot ja tietokannat varmistaa Oulunkaaren kuntayhtymän tietopalvelut. Kukin hallintokunta vastaa tietojärjestelmiensä tietoturvasta ja tietosuojasta.

Hankinnat

Tavara- ja palveluhankinnoissa on noudatettava niistä annettua lainsäädäntöä, kunnan yleisiä hankintaohjeita sekä hallintosäännön määräyksiä ja muita ohjeita. Esimiesten on huolehdittava siitä, että hankinnoissa käytetään hyväksi olemassa olevat kilpailuttamismahdollisuudet.

Varastointi

Kunnan toiminnot järjestetään tarpeetonta varastointia välttäen. Asianomaisen tulosityksikön esimiehen on huolehdittava siitä, että varastot inventoidaan vuosittain.

Projektit

Ulkopuolisella rahoituksella toteutettavista ja muista merkittävistä projekteista on laadittava yksilöidyt projektisuunnitelmat ja nimettävä vastuuhenkilöt, jotka huolehtivat mm. projektin aikataulusta, kirjanpidon järjestämisestä, seurannasta ja raportoinnista sekä materiaalin arkistoinnista mahdollisesti myöhemmin suoritettavaa tarkastusta varten.

Henkilöriskien hallinta

Osaamisen säilymiseen organisaatiossa varaudutaan avainhenkilöriskien eläköitymisen tai irtisanoutumisen varalta. Osaamisen siirtämisessä käytännön menetelmiä ovat mm. perehdyttäminen, työnkierto, parityöskentely, tiimityö, eläkkeellä olevien käyttö, dokumentointi ja koulutus.

Työajan seuranta

Kunnan kaikissa työpisteissä esimiehet valvovat työaikojen noudattamista.

6 Taloudellisten etujen vastaanottaminen

Viranhaltijoiden ja julkisyhteisöjen työntekijöiden yleisistä velvollisuuksista ja vastuista on säännökset lainsäädännössä. Kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain 17 §:n ja rikoslain 40luvun 12 §:n säännösten mukaan viranhaltija, julkisyhteisön työntekijä tai julkista luottamustehtävää hoitava henkilö ei saa vaatia tai hyväksyä lahjaa tai muuta etua, jolla vaikutaan tai pyritään vaikuttamaan taikka joka on omiaan vaikuttamaan hänen toimintaansa palvelussuhteessa. Yritysten tarjoamissa tilaisuuksissa tavanomainen vieraanvaraisuus on hyväksyttävää. Vähäistä suuremman kestityksen vastaanottamista on näissä tilanteissa syytä harkita huolellisesti. Yksittäisen lahjan hyväksyttävyyttä arvioidaan samoin näkökohdin kuin muidenkin taloudellisten etujen vastaanottamista. Arvioinnissa on otettava huomioon mm. tarjotun edun arvo, laatu ja toistuvuus, asiaan liittyvät mahdolliset muut tekijät ja olosuhteet. Henkilön on arvioitava, onko lahjan vastaanottaminen ulkopuolisin silmin omiaan heikentämään luottamusta kunnan toimintaan, pyritäänkö lahjalla tai edulla vaikuttamaan henkilön toimintaan tai johtaa se kiitollisuudenvelkaan lahjan tai edun antajalle.

7 Riskit

Riskillä tarkoitetaan toimintatapoihin liittyviä heikkouksia ja erilaisia tapahtumia, jotka voivat toteutuessaan vaarantaa kunnan, sen tehtäväalueiden ja tulosityksiköiden sekä konserniyhteisöjen:

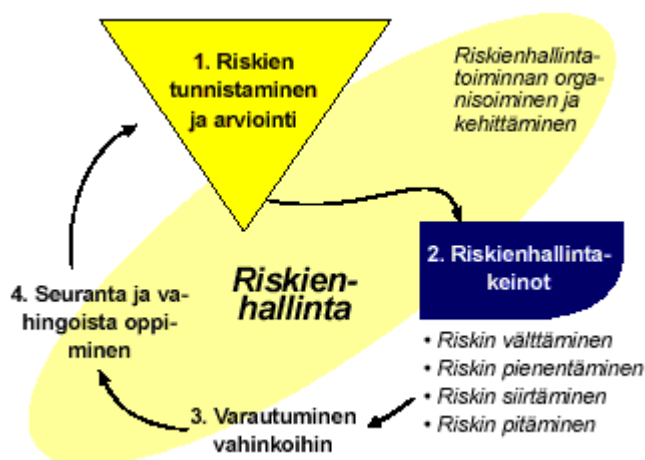
- strategisten, toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamista
- tehtävien häiriötöntä, vaikuttavaa ja taloudellista toteutumista sekä
- hyvän hallintotavan toteutumista

Riskit voivat kohdistua

- toiminnan ja päätöksenteon lainmukaisuuteen
- kunnan imagoon
- rahoitukseen
- henkilöstöön
- asiakkaisiin
- kuntalaisiin
- omaisuuteen
- ja eri sidosryhmiin.

Riskienhallinnan on katettava kaikki olennaiset toiminnan riskit.

8 Riskienhallintaprosessi

Riskienhallintaprosessilla on selkeät päävaiheet. Ensin riskit on tunnistettava ja arvioitava. Sen jälkeen suunnitellaan riskien hallitsemiseksi tarvittavat toimenpiteet. Kolmannessa vaiheessa suunnitellaan miten vahingon sattuessa toimitaan ja miten vahingoista toivutaan. Viimeisessä vaiheessa tilannetta ja toimenpiteiden vaikutusta seurataan sekä tarvittaessa raportoidaan ylimmälle johdolle riskitilanteesta (merkittävimmät riskit ja niiden kehitys). Parhaassa tapauksessa toteutuneista riskitapahtumista myös opitaan.

Lähtökohtana riskien tunnistamisessa on organisaation strategiset ja muut tavoitteet. Mitä uhkia on olemassa ja mitä mahdollisuuksia halutaan hyödyntää. Mitä kaikkea voi sattua? Miksi? Mitä siitä voi seurata? Miten suuri on aiheutuva riski? Mitkä riskit ovat merkittävimmät? Riskien tunnistamisen tulee kattaa kaikki toiminta kunnassa, joten se edellyttää yhteistyötä läpi organisaation.

Riskienhallinnan toimintojen tulee olla systemaattisia ja säännöllisiä.

9 Riskiarvion laatiminen

Esimiehet arvioivat hallintokuntien päällikön johdolla tehtäväalueidensa riskejä. Henkilöstö tulee ottaa mukaan riskiarvioinnin laatimiseen.

Riskit arvioidaan vastuualueilla ja tulosyksiköissä

- Riskin vaikutuksen arviointi asteikolla 1–3: Mitä suurempi vaikutus tavoitteisiin toimintoihin taikka taloudellisesti, sitä suurempi arvo annetaan.
- Riskin todennäköisyyden arviointi asteikolla 1–3: Mitä suurempi toteutumisen todennäköisyys, sitä suurempi arvo annetaan.

Riskin kokonaisarviointi tehdään vaikutuksen ja todennäköisyyden perusteella. Mitä suurempi toteutumisen todennäköisyys ja vaikutus, sitä vakavampi ja merkityksellisempi riski on.

Riskin suuruus saa pienimmillään arvon 1 (Merkityksetön riski) ja suurimmillaan arvon 5 (Sietämätön riski). Toimet kohdistetaan erityisesti merkittäviin ja sietämättömiin riskeihin.

Tapahtuman todennäköisyys	Tapahtuman seuraukset		
	Vähäiset	Haitalliset	Vakavat
Epätodennäköinen	1. Merkityksetön riski	2. Vähäinen riski	3. Kohtalainen riski
Mahdollinen	2. Vähäinen riski	3. Kohtalainen riski	4. Merkittävä riski
Todennäköinen	3. Kohtalainen riski	4. Merkittävä riski	5. Sietämätön riski

Arvioinnissa tulee kuvata riski, arvioida sen merkitys ja todennäköisyys, sekä esittää mahdolliset toimenpiteet riskin pienentämiseksi. Arvioinnissa käytetään soveltaen hyödyksi Kuntaliiton riskianalysilomaketta.

Riskiarvioinnit käydään läpi ja päivitetään johtoryhmässä vähintään kerran vuodessa kesäkuun loppuun mennessä.

10 Riskien hallinta ja valvonta

Riskienarvioinnin perusteella on päätettävä, miten riskeihin suhtaudutaan ja mitä toimenpiteitä ne edellyttävät. Mitä merkittävämpi riski, sitä nopeammin ja tehokkaammin on hallintakeinot luotava ja otettava käyttö.

Riskiarviointien perusteella riskeille määritellään hallinnan menettelyt, toimeenpanon vastuut, sekä seuranta- ja raportointimenettelyt.

Riskienhallinnan toimenpiteenä voi olla riskin poistaminen, pienentäminen, pitäminen omallavastuulla tai siirtäminen. Riskin pienentämisellä tarkoitetaan toimenpidettä, jolla pyritään pienentämään riskin toteutumisen todennäköisyyttä ja/tai seurauksen vakavuutta.

RISKIN SUURUUS	TARVITTAVAT TOIMENPITEET RISKIN PIENENTÄMISEKSI
1. Merkityksetön	➤ Riski on pieni eikä tarvita toimenpiteitä ja kirjaamisasiakirjoja.
2. Vähäinen (siedettävä)	➤ Ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä ei tarvita. Pitäisi kuitenkin harkita kustannusvaikutussuhteeltaan parempia ratkaisuja tai parannuksia, jotka eivät aiheuta lisäkustannuksia.
3. Kohtalainen	➤ Riskin pienentämiseksi on ryhdyttävä toimiin, mutta ennaltaehkäisyyn kustannukset on mitoitettava ja rajattava tarkasti. Toimenpiteet tulee mitoitaa ja aikatauluttaa järkevästi. ➤ Jos riskiin liittyy vakavia tai erittäin haitallisia seurauksia, lisäarviointi voi olla tarpeen haitan todennäköisyyden tarkemmaksi toteamiseksi, jonka perusteella tehokkaampien valvontatoimenpiteiden tarve voidaan määritellä .
4. Merkittävä	➤ Riskin pienentäminen on välttämätöntä ja siihen voidaan joutua osoittamaan huomattavia resursseja. Toimenpiteet tulee aloittaa nopeasti. ➤ Jos riski liittyy meneillään olevaan työhön, ongelma pitäisi korjata lyhyemmässä aikataulussa kuin kohtalaisen riskin ollessa kyseessä. Riskialtis toiminta pitää saada loppumaan nopeasti eikä sitä saa aloittaa, ennen kuin riskiä on pienennetty.
5. Sietämätön	➤ Riskin poistaminen on välttämätöntä. Työtä ei pidä aloittaa eikä jatkaa ennen kuin riskiä on pienennetty, ja toimenpiteet tulee aloittaa välittömästi.

Suurin riski on (5) sietämätön riski, joka vaatii välittömiä toimia. (4) Merkittävä riski edellyttää pikaisia toimia riskin vähentämiseksi. (3) Kohtalainen riski edellyttää että riskiä vähennetään, mutta sen poistaminen voidaan tehdä muiden suojelutoimien yhteydessä. Kun riski on (2) vähäinen tai (1) merkityksetön, tilanteen tarkkailu saattaa riittää.

11 Riskien raportointi ja seuranta

Kunnan ja kuntakonsernin riskit voidaan jaotella neljään pääryhmään, jotka ovat strategiset, taloudelliset, toiminnalliset ja vahinkoriskit. Kaikkiin näihin ryhmiin voi kuulua sisäisiä tai ulkoisia riskejä. Riskienhallintaa suunnitellaan talousarvion valmistelun yhteydessä.

Kunnanhallituksen alaisten toimielinten ja konserniyhteisöjen tulee talousarvion laadinnan yhteydessä analysoida toimintaympäristön muutoksia, tunnistaa tavoitteita uhkaavia riskejä, arvioida niiden vaikutuksia ja toteutumisen todennäköisyyttä sekä laatia tarvittavat suunnitelmat ja toimenpiteet riskien hallitsemiseksi. Kunnanhallitus kokoaa näiden perusteella koko kuntakonsernia koskevan riskianalyysin ja menettelytavat merkittävimpien riskien hallitsemiseksi.

Toimielimet raportoivat merkittävistä riskeistään ja riskien hallinnan kehittämisestä osana väliraportointia ja tilinpäätöstä. Kuntakonsernin yhtiöt määrittelevät ja luokittelevat omat riskinsä sekä raportoivat niistä vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä.

Kunnan tytäryhteisöjen tulee raportoida konsernijohtolle merkittävistä riskeistä sekä riskienhallinnan toimivuudesta ja riittävydestä. Käytännössä raportointi toteutetaan tytäryhteisön hallituksen laatimassa toimintakertomuksessa, jossa tulee selostaa hallituksen tietoon tulleet merkittävimmät riskit ja epävarmuustekijät sekä periaatteet, joiden mukaan sisäinen valvonta ja riskienhallinta on järjestetty. Tytäryhteisön hallituksen on lisäksi raportoitava viipymättä konsernijohtolle, jos yhtiön toimintaan liittyvän merkittävän riskin realisoituminen on todennäköistä.

12 Työturvallisuus- ja työsuojelulainsäädäntö

Työturvallisuus- ja työsuojelulainsäädäntö ohjaa työnantajan toimintaa työn vaarojen selvittämiseen arviointiin ja ehkäisyyn. Työsuojelu toteutetaan yhteistyössä henkilöstön kanssa kunnallisen alan työsuojelun yhteistoimintasopimuksen puitteissa. Työsuojelun toimintasuunnitelma laaditaan vuosittain yhteistoiminnassa henkilöstön kanssa.

Utajärven kunnassa on käytössä seuraavat työsuojelun toimintaohjeet Henkilöstösuunnitelman kh 1.7.2014 lisäksi.

- Koulutussuunnitelma ja sitä koskeva yhteiskuntavelvoite
- Utajärven kunnan tasa-arvosuunnitelma
- Utajärven kunnan viestintäohjeet
- Utajärven kunnan päihdeohjelma
- Varhainen tuki – Utajärven kunnan toimintamalli
- Ohjeita häirinnän ja epäasiallisen kohtelunehkäisyyn ja käsittelyyn työpaikalla
- Työsuojelun toimintaohjelma
- Poissaolo-ohjeet Utajärven kunnassa
- Etätyö 2014 – 2016
- Uuden työntekijän opas

- Perehdyttämisen tarkistuslista
- Utajärven kunta – savuton työpaikka

13 Liitteet

Liitteenä on sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisen arviointi lomake, jonka hallintokuntien päälliköt täyttävät ja yhteenvedot esitellään vuosittain joulukuun johdonkatselmuksessa.